

הרב אהרן ליכטנשטיין

"שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו"

מוני המצוות מנו מצווה אחת בפרשת השבת, מצוות תחומין: "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי".

מה משמעותה של מצווה זו? לכאורה, נוגדת היא את המחשבה הטבעית. מטבעו של עולם, כל ימות השבוע אדם משועבד לעבודתו, לביתו. משניתן לו יום אחד של מנוחה ופנאי, בו חופשי הוא לעשות כרצונו, יצא מביתו, ילך לו לטייל ואל יישאר כבול למקום אחד, כלוא בתוך גבולות ותחומים. וכי ראוייה היא הגבלת תחומין ליום זה?

אכן, התורה מלמדת אותנו כי האדם נתון בימי חייו למגבלות הזמן והמקום. הזמן מסמל את הדינמיות, התנועה, ואילו המקום מסמל את הסטטיות, היציבות. שני תחומים אלה פועלים ומפעילים את חיי האדם.

מחד גיסא, נשטף הוא בזרם הזמן והפעולה, נסחף עם פרץ ההתקדמות, ההתפשטות וההתרחבות. מאידך גיסא, מבקש הוא ל"מצוא את מקומו". לא במובן של חוסר פעילות, של "שב ואל תעשה", אלא במובן של פעילות ויצירה שמטרתן "מציאת מקום", התבססות וקביעות.

חובתו של אדם מישראל היא שימצא לו "מקום" משלו, בו יכה את שורשיו, בו יבנה את בניינו-שלו, בניין בעל יסודות איתנים. רק אז, יוכל גם להתפשט ולהתרחב. אם כל ימיו יהא נע ונד, יגלה לבסוף כי יצור תלוש הוא, שמרוב שוטטות בכל המקומות אין לו ולו מקום אחד.

איתא במדרש בפרשת ויחי (בראשית רבה צו, ב): "כתיב 'כי גר אנכי עמך ותושב' (תהלים לט), 'כי גרים אנחנו לפניך, כצל ימינו על הארץ ואין מקוה' (דה"א כט) - הלוואי כצלו של כותל או כצלו של אילן, אלא כצלו של עוף בשעה שהוא עף, דכתיב 'כצל עבר'..."

לא פעם יכול אדם להרגיש כאילו אין הוא אלא "צל עובר". או אז מתפלל הוא שלפחות יהיה כצלו של כותל או של אילן, שקבועים המה, ולוואי שלא יהיה כצלו של עוף הפורח ונעלם, נע ונד.

בעת החדשה, מאז המהפכה התעשייתית, איבד האדם את זיקתו לקרקע. אין הוא צמוד עוד לאדמתו, אלא נוסע הוא מביתו למקום עבודתו. רוב האנשים גדלים בתוך ערים גדולות, כשמטבע הדברים קשה לא פעם ליצור אליהן זיקה של ממש.

דווקא בעידן זה, חובה על האדם שיפעל שבעתיים, במשנה מרץ, לשם "מציאת מקום". ו"מקום" זה, כך למדנו, אינו דווקא אדמתו או ביתו. הכוונה היא ל"מקום" מבחינה רוחנית, בו יוכל להתבסס, אותו יוכל לחזק ולבצר, בו יכה שורשים, ואז יגדל, יפרח וישגשג, יתרחב ויתפשט.

אכן, לא אחת מבקש אדם, שטרם "מצא את מקומו" בחיים להיסחף עם הזרם השוטף. כביכול, שם מוצא הוא שטח פעילות מן המוכן, קרקע פוריה. האמת היא, כמובן, אחרת. השוטטות אינה ערובה לכלום, וחובתו של האדם היא לדאוג לביסוס מקומו בחיים. לא חוסר מעש, אלא אדרבה, עשייה מרובה, בנייה כל העת.

קיומה של חובה זו, של מציאת אדם את "מקומו", נעשית ביום השבת. אדם מישראל חייב לבנות לו "מקום" דווקא באותה שעה בה העולם כולו משופע בקדושת השבת ומושפע הימנה. זוהי חובת השבת: "שבו איש תחתיו!", שכל אחד ואחד ישבות במקומו-שלו, ולא יזוז ממנו עד שיבססו ויעמידו על קרקע בטוחה. מכאן אף תובן לשונם של חז"ל, שאמרו כי "אדם קונה לו שבתה". לשבות במקום אחד פירושו לקנות אותו מקום, קניין שמשמעותו יצירה ובנייה, הולכת ומתמשכת, עד כדי קניין עדי עד.

* שיחה שנאמרה בישיבה בש"ק פרשת בשלח, תשל"ג. כתב: הרב אליהו בלומנצווייג. ערך: אביעד הכהן.